

Točka 6. Programskih usmeritev iz manifesta:

Sprejem politike odprte javne infrastrukture za skupnostne dejavnosti.

Programska zaveza

Občina naj v mandatu 2026–2030 vzpostavi program **Odprte šole in skupnostni prostori**, s katerim se šolske telovadnice, učilnice, prostori krajevnih skupnosti, kulturni domovi, knjižnice, mladinski prostori, športni objekti, drugi javni prostori ter prazni, zapuščeni ali premalo uporabljeni prostori v lasti občine, kjer je to izvedljivo, odprejo za programe nevladnih organizacij in skupnostne dejavnosti.

Cilj ni neformalno brezplačno oddajanje prostorov brez pravil. Cilj je pregleden občinski sistem, v katerem se javna infrastruktura, ki je bila zgrajena in se vzdržuje z javnim denarjem, bolje uporabi za javno korist.

1. Zakaj je ukrep potreben

V številnih občinah društva in druge nevladne organizacije izvajajo programe, ki neposredno koristijo občanom: vadbo za starejše, programe za bolnike, pomoč otrokom in mladim, prostovoljske aktivnosti, kulturne vaje, izobraževanja, skupine za samopomoč, srečanja svojcev, delavnice, preventivne programe, mladinske aktivnosti, rekreacijo in skupnostne dogodke.

Hkrati so številni javni prostori del dneva ali tedna premalo uporabljeni. Šole, telovadnice, dvorane, prostori krajevnih skupnosti in drugi javni objekti v lasti občine so pogosto zasedeni v osnovnem delovnem času, popoldne in zvečer pa bi lahko, ob jasnih pravilih, služili tudi širši skupnosti.

V praksi se pogosto zgodi, da občina društvu dodeli sredstva za program, društvo pa jih nato delno vrne občini, šoli ali javnemu zavodu kot najemnino oziroma uporabnino za javni prostor. Pri programih, ki so jasno v javnem interesu, to ni najbolj smotrna uporaba javnega denarja.

2. Kaj predlagamo

Predlagamo, da občina uvede občinski program **Odprte šole in skupnostni prostori**, ki bo omogočil brezplačno ali ugodnejšo uporabo javnih prostorov za programe v javnem interesu.

Program se lahko najprej uvede kot pilot na izbranih lokacijah, nato pa se postopno razširi na širšo mrežo javnih prostorov.

Začetni model lahko vključuje:

- eno osnovno šolo oziroma šolsko telovadnico;

- en prostor krajevne skupnosti;
- en kulturni, mladinski ali večnamenski javni prostor;
- javni poziv organizacijam za uporabo terminov;
- pogodbe o uporabi prostorov z jasno določenimi pravili;
- občinsko proračunsko postavko za kritje materialnih stroškov uporabe javnih prostorov za programe v javnem interesu.

3. Kdo bi lahko uporabljal prostore

Do brezplačne ali ugodnejše uporabe javnih prostorov bi bile upravičene organizacije, ki izvajajo programe v javnem interesu oziroma programe, ki neposredno koristijo občanom.

Prednostno bi se lahko vključili programi na področjih:

- zdravja in preventive;
- pomoči bolnikom in svojcem;
- športa in rekreacije;
- starejših in medgeneracijskega sodelovanja;
- otrok, mladih in družin;
- invalidskih in humanitarnih programov;
- kulture in neinstitucionalnega ustvarjanja;
- prostovoljstva;
- duševnega zdravja;
- skupin za samopomoč;
- krajevnih in skupnostnih pobud.

Ukrep ni namenjen komercialnim dejavnostim, zasebnim zabavam ali programom, ki nimajo jasne javne koristi za občane.

4. Pravna podlaga in varna izvedba

Program Odprte šole in skupnostni prostori ni predlog za neformalno ali nepregledno brezplačno oddajanje občinskih prostorov. Ravno nasprotno: predlog temelji na tem, da občina uporabo javne infrastrukture za programe v javnem interesu uredi pregledno, vnaprej, s pravili, pogodbami in jasno razdeljenimi odgovornostmi.

Pravna podlaga za takšen model izhaja iz več predpisov.

4.1 Zakon o lokalni samoupravi

Zakon o lokalni samoupravi določa, da občina za zadovoljevanje potreb svojih prebivalcev opravlja lokalne zadeve javnega pomena, upravlja občinsko premoženje in ustvarja pogoje za razvoj različnih dejavnosti, ki so pomembne za lokalno skupnost.

Odprtje javnih prostorov za programe društev, prostovoljcev, mladih, starejših, invalidov, bolnikov, kulturnih ustvarjalcev in drugih skupnostnih pobud zato ni usluga posamezni organizaciji, temveč ukrep občine za boljše izvajanje lokalnih javnih koristi.

4.2 Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti

Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti omogoča, da se nepremično premoženje države oziroma samoupravne lokalne skupnosti pod pogoji zakona da v brezplačno uporabo tudi nevladnim organizacijam, ki jim je podeljen status delovanja v javnem interesu, za opravljanje dejavnosti, za katero jim je status podeljen.

To pomeni, da brezplačna uporaba občinskih prostorov za NVO ni sama po sebi prepovedana. Sporno je predvsem nepregledno, neobrazloženo ali neenako obravnavano oddajanje prostorov brez jasnega javnega interesa, brez ustreznega postopka in brez pogodbeno urejenih obveznosti.

Zato mora občina pri takšnem modelu zagotoviti:

- jasno opredelitev javnega interesa;
- vnaprej znana pravila;
- javno objavo oziroma drug zakonsko ustrezen postopek;
- pisno pogodbo o uporabi prostora;
- določitev odgovornosti uporabnika;
- ureditev materialnih stroškov;
- prepoved nadaljnjega oddajanja prostorov tretjim osebam;
- spremljanje dejanske uporabe prostorov.

4.3 Zakon o nevladnih organizacijah

Zakon o nevladnih organizacijah opredeljuje nevladne organizacije in status nevladne organizacije v javnem interesu. Ta status je pomemben zato, ker izkazuje, da organizacija ne deluje zgolj za ozke interese članov, temveč izvaja dejavnosti, ki imajo širši javni pomen.

Pri programu Odprte šole in skupnostni prostori lahko občina zato določi, da imajo prednost pri brezplačni ali ugodnejši uporabi prostorov:

- NVO s statusom delovanja v javnem interesu;
- organizacije, ki izvajajo občinske programe v javnem interesu;
- organizacije, ki izvajajo programe, sofinancirane iz občinskega proračuna;
- organizacije, ki izvajajo brezplačne ali neprofitne programe za občane.

4.4 Občinski akti in pogodbe

Da bo model izvedljiv, mora občina sprejeti oziroma dopolniti svoje interne akte. To je lahko samostojen pravilnik, sklep občinskega sveta, dopolnitev pravil o uporabi javnih prostorov ali javni poziv za uporabo prostorov.

V aktu naj občina določi:

- kateri prostori so vključeni v program;
- kateri programi se štejejo kot programi v javnem interesu;
- kdo lahko zaprosi za uporabo;
- ali je uporaba brezplačna, znižana ali plačljiva;
- kdo krije materialne stroške;
- kakšne so obveznosti uporabnika;
- kako se vodi evidenca uporabe;
- kako se rešujejo odgovornost, škoda, varnost, čiščenje in odpoved terminov.

Za uporabo posameznega prostora se nato sklene pogodba. Pri šolskih prostorih je smiselna tripartitna pogodba med občino kot lastnico, šolo kot upravljavcem in organizacijo kot uporabnikom.

5. Kako rešiti vprašanje stroškov

Brezplačna uporaba prostora ne pomeni, da stroškov ni. Električna, ogrevanje, čiščenje, odklepanje, zaklepanje in osnovno vzdrževanje so realni stroški.

Da šole in drugi javni zavodi zaradi odprtja prostorov ne bi imeli dodatnega finančnega bremena, naj občina v proračunu zagotovi posebno postavko za kritje materialnih stroškov uporabe prostorov za programe v javnem interesu.

Možni sta dve osnovni rešitvi.

5.1 Občina krije materialne stroške neposredno upravljavcu prostora

Občina materialne stroške krije neposredno javnemu zavodu oziroma upravljavcu prostora. Tako društvo ne plačuje najemnine oziroma plačuje znižano uporabnino, šola ali drug javni zavod pa zaradi odprtja prostorov nima finančne izgube.

To je posebej smiselno pri programih, ki so za občane brezplačni, neprofitni ali izrazito javno koristni.

5.2 Organizacija prevzame del nefinančnih obveznosti

Občina lahko v pravilih določi, da organizacija pri brezplačni ali ugodnejši uporabi prevzame del odgovornosti za prostor, na primer:

- imenovanje odgovorne osebe;
- spoštovanje hišnega reda;
- osnovno ureditev prostora po uporabi;
- skrbno ravnanje z opremo;
- preprečevanje dodatnih stroškov;
- poročanje o izvedenem programu;
- prevzem odgovornosti za morebitno škodo.

Ključno je, da je že vnaprej jasno, kdo kaj plača in kdo za kaj odgovarja.

6. Predlagana izvedbena pot za občino

Za pravno varno uvedbo programa predlagamo naslednji postopek:

1. Občinski svet sprejme sklep, da se vzpostavi pilotni program Odprte šole in skupnostni prostori.
2. Občina skupaj z javnimi zavodi, šolami in krajevnimi skupnostmi določi prostore, ki se lahko vključijo v pilotni program.
3. Občina pripravi pravila oziroma javni poziv za uporabo prostorov za programe v javnem interesu.
4. Občina v proračunu zagotovi sredstva za kritje materialnih stroškov uporabe prostorov.
5. Organizacije prijavijo programe in termine.
6. Občina oziroma upravljavec prostorov z izbranimi organizacijami sklene pogodbe o uporabi prostorov.
7. Po prvem letu občina pripravi kratko poročilo o uporabi prostorov, stroških, vključenih organizacijah in učinkih za občane.

S takšno ureditvijo občina ne obide zakonodaje, temveč jo uporabi na pravilen način: javno, pregledno, pogodbeno urejeno in vezano na programe v javnem interesu.

7. Pilotni projekt za prvi dve leti mandata

Da se ukrep uvede brez prevelikega administrativnega tveganja, predlagamo pilotno izvedbo.

Prvo leto mandata

Občina:

- sprejme sklep o programu Odprte šole in skupnostni prostori;
- določi pilotne lokacije;
- zagotovi proračunsko postavko za materialne stroške;
- objavi prvi javni poziv za uporabo prostorov;
- sklene prve pogodbe z organizacijami;
- začne izvajanje programov.

Drugo leto mandata

Občina:

- pripravi poročilo o pilotu;
- vključi dodatne javne prostore;
- po potrebi dopolni pravila;
- vzpostavi enostaven sistem rezervacij;
- razširi program tudi na krajevne skupnosti in druge javne objekte.

Do konca mandata

Občina vzpostavi stalno mrežo odprtih javnih prostorov za skupnostne programe, ki postane reden del občinske podpore društvom, prostovoljstvu, mladim, starejšim, kulturi, zdravju in lokalni skupnosti.

8. Primer izvedbe v praksi

Društvo bolnikov želi enkrat tedensko izvajati vadbo za osebe po bolezni ali v procesu rehabilitacije. Program je neprofiten, namenjen občanom in ima jasn zdravstveno-preventivni pomen.

Namesto da društvo plačuje tržno najemnino za šolsko telovadnico, občina program uvrsti med programe v javnem interesu. Telovadnica je društvu na voljo brezplačno ali pod ugodnejšimi pogoji, materialne stroške pa občina pokrije neposredno šoli oziroma upravljavcu prostora.

Društvo se s pogodbo zaveže, da bo prostor uporabljalo samo v dogovorjenem terminu, poskrbelo za red, imenovalo odgovorno osebo in po zaključku poročalo o izvedbi programa.

Tak model je pregleden, zakonit in koristen za vse: občani dobijo program, društvo lahko deluje, šola nima dodatnega finančnega bremena, občina pa bolje uporabi javno infrastrukturo.

9. Kaj lahko politična lista zapiše v program

Politične liste in kandidati lahko ukrep vključijo v program v naslednji obliki:

V mandatu 2026–2030 bomo vzpostavili program Odprte šole in skupnostni prostori. Javne prostore, ki so del dneva neizkoriščeni, bomo ob jasnih pravilih odprli za programe društev, prostovoljcev, mladih, starejših, bolnikov, kulturnih ustvarjalcev in drugih skupnostnih pobud. Za programe v javnem interesu bomo omogočili brezplačno ali ugodnejšo uporabo prostorov, materialne stroške pa uredili transparentno prek občinskega proračuna.

Krajša programska različica:

Odprli bomo šole, telovadnice, prostore krajevnih skupnosti in druge javne prostore za programe, ki koristijo občanom. Javna infrastruktura mora živeti tudi popoldne, zvečer in ob koncih tedna.

Najbolj politično udarna različica:

Javni prostori ne smejo samevati, medtem ko društva nimajo kje delati. Odprli jih bomo za skupnost.

10. Pričakovani učinki

Ukrep bi imel več neposrednih učinkov:

- boljša uporaba javne infrastrukture;
- več programov za občane brez novih velikih investicij;
- manj prostorskih ovir za delovanje NVO;
- več programov za starejše, mlade, bolnike, invalide in ranljive skupine;
- več prostovoljstva in skupnostnega življenja;
- manj podvajanja stroškov;
- večja dostopnost programov v krajevnih skupnostih;
- boljša povezanost šol, javnih zavodov, občine in nevladnih organizacij.

To je ukrep, ki je za občino finančno obvladljiv, za ljudi pa zelo konkreten. Ne zahteva nove stavbe, ampak boljšo uporabo tega, kar občina že ima.